Карпатське сафарі: як полювали на Галичині сто років тому

Ще з княжих часів лови та полювання були улюбленою розвагою заможних людей. Незважаючи на складну еволюцію мисливства та демократизацію суспільства, це заняття дотепер зберігає стійкі ознаки елітності. Таким воно було на Галичині і за часів Австро-Угорської імперії, і за Польщі, коли приймалися перші мисливські закони, створювалися перші мисливські спілки та господарства. Тогочасна спеціалізована преса із пафосом писала про здобутки на полюванні владної еліти.

Скажімо, у «Ловці Польському» повідомлялося, що останній кайзер Німеччини Вільгельм II добув у 1908 році 126 оленів-самців, 9 оленів-самиць, 7 ланей, 88 лисиць, а в загальному за ціле своє життя - 1783 оленів-самців, 86 оленів-самиць, 1644 ланей, 2941 великого дикого кабана, 316 малих диких кабанів, 3 ведмедів, 9 лосів, 4 зубрів, 17951 зайця, 5 борсуків (всього - 61913 голів дичини).

Достойним мисливцем свого часу був австрійський цісар Франц Йосиф I, який, відповідно до поданого реєстру, з дня свого приходу на трон у 1848 році і до кінця 1899 року добув 2490 оленів, 204 ланей, 441 козулю, 1536 диких кабанів, 7249 зайців, 224 лисиць, 771 глухаря і тетерука,16970 фазанів, 896 вальдшнепів, 8321 куріпок, 1404 диких качок, 1343 різної дичини (всього - 48345 голів дичини). Придворні хронікери підрахували, що він за все своє життя уполював у лісах Галичини 55 тисяч одиниць різної дичини.

Карпатське полювання Президента Польщі Ігнація Мосціцького

Галичина у той час приваблювала найзнаменитіших та найбагатших мисливців. Про це свідчить існування в околицях Болехова відомого на всю Європу музею мисливських трофеїв, який, щоправда, був пограбований під час Першої світової війни. Велика кількість добутої дичини свідчила про значну кількість мисливських тварин (порівняно з теперішнім часом). Досить сказати, що Франц Йосиф I добув майже у два рази більше оленів, ніж на сьогодні нараховується у цілій Івано-Франківській області.

Мисливський палац Ліхтенштейна

Серед європейських багатіїв, які приїжджали на галицьке сафарі, був князь Ян Ліхтенштейн. З 1894 року він орендував право полювання та рибальства у Східних Бескидах. Його мисливський палац з господарськими приміщеннями для худоби, коней, собак був розташований поблизу залізниці Делятин - Ясіня, на відстані 4 км від залізничної станції Татарів. Головний управитель п. Вінтер контролював велике мисливське господарство, до якого належали державні ліси у Дорі, Микуличині, Татарові та Ворохті. За спогадами очевидців, цей палац мав вигляд швейцарського шале. Для потреб гостей були три спальні, ванни, душі, вигоди - на найвищому рівні. Будинок був прикрашений у місцевому стилі.

Гості користувалися ліжниками місцевого виробництва (з Кут) для ночівлі в горах під час риковиська та токовищ глухарів.

Найгарнішою окрасою палацу були мисливські трофеї з оленячих та козулячих рогів, ведмежих, рисячих і вовчих шкір, опудала птахів. Із найліпших рогів (16 парогів і більше) виготовлялися гіпсові муляжі, які були зроблені так професійно, що їх не можна було відрізнити від оригіналу. Найкращими в цій колекції були роги-муляжі оленя, якого 1904 р. відстріляв англійський лорд під час полювання на схилі гори Кострицi. Це були роги-«двадцятка» довжиною 105 см та розмахом 108 см, що важили 14 кг.

Прем'єр-міністр Польщі Вандав Єнджеєвич на полюванні в долині Рафайловця

В одній з кімнат було опудало орла, який ще пташеням був приручений, вільно ходив господарством, але пізніше почав нападати на домашню птицю, за що був відстріляний. Палац прикрашала велика колекція фотографій і картин мисливської тематики.

На території маєтку був великий олень Ганс, якого врятувала від вовка і на носилках принесла до мисливського палацу лісова охорона. Ріст його рогів через завдану вовком рану був запізнілим. Олень був ручним і ласкавим, давав можливість себе погладити. У жовтні 1905 р. його у супроводі двох наглядачів перевезено з Татарова до королівського вольєра у Мадриді як подарунок для князя Альфонса від князя Я. Ліхтенштейна. Іспанський король хотів шляхом схрещення олениць з карпатським оленем ушляхетнити іспанську расу оленів.

Князь Ліхтенштейн орендував у держави право полювання та риболовлі на площі, яка сягала декількох тисяч морґів лісів і полонин. Річна сума оренди становила 48 тис. кор. і ще стільки ж складала сума на утримання охорони, будівлі доріг і мисливських стежок, а також кошти на будівлю колиб, організацію полювань восени під час риковиська, які тривали біля двох тижнів або й довше, залежно від погоди, а також навесні на токовищах глухарів, які тривали цілий тиждень.

В гостях у князя

На осіннє полювання на оленя до Татарова з'їжджалася група з 12-16 відомих мисливців, серед яких часто були представники монарших європейських родин. Кожен з гостей їхав до Татарова разом зі своєю власною службою і мисливцями, тому кількість гостей князя Яна Ліхтенштейна сягала іноді декількох десятків осіб. Мисливська група ділилася на декілька частин, які під час риковиська полювали окремо. Кожен гість збирав свій табір і

відправлявся на декілька днів на обумовлену частину мисливських угідь, де обслуга вже декілька днів спостерігала за риковиськом. Після полювання у визначений день всі групи з'їжджалися до мисливського палацу.

У мисливських угіддях князя нараховувалося 72 колиби, збудовані з кругляків смереки. Біля деяких колиб були підсобні прибудови для ночівлі обслуги мисливця, а де їх не було - обслуга спала біля вогнища надворі. Кожну групу супроводжувала одна людина з лісової служби, яка добре знала територію і вислухувала перед тим оленів на риковиську. Залежно від краси добутого оленя і від щедрості мисливця єгер цього ревіру отримував від 50 до 100, іноді 200 кор. нагороди.

До місця полювання мисливці йшли пішки до ближніх ревірів або їхали кіньми до дальших частин мисливських угідь. Кожна група була достатньо великою: декілька десятків селян, гайових, обслуга пана, коні з їжею, одягом тощо. Залежно від чисельності мисливців і мисливських груп, до полювання залучалося 100-200 гуцулів. За роботу кожен з них отримував 4 кор. та їжу.

Після добування оленя мисливець забирав собі оленячі роги, шкіру віддавав князю Ліхтенштейну, а м'ясо четвертувалося і роздавалось місцевому населенню. Лише у деяких випадках свіжу полядвицю доставляли на стіл князю. Під час осінніх риковиськ у господарстві добувалося 12-20 оленів, причому відстрілювалися лише великі особини (від 10 парогів на рогах).

Президентське полювання

Часто у Галичині з метою полювання перебував президент Речі Посполитої, професор Ігнацій Мосціцький. Знаючи його любов до мисливства, адміністрація державних лісів організовувала для глави держави полювання на ведмедя у непролазних карпатських ревірах (мисливських угіддях) на території Львівської дирекції лісів.

Зустріч з карпатським ведмедем була у той час, як і тепер, великою рідкістю, тому організатори полювання попередньо вивчали ситуацію щодо популяції ведмедів. 14 грудня 1932 року таке полювання відбулося у надлісництві Ілемня (Долинський повіт), де чисельність ведмедів була найбільшою.

На полювання президент разом з помічниками прибув літаком на аеродром у Львові, звідки автомобілем виїхав у напрямку Долини. До вечора він прибув до Ілемні, де переночував у приміщенні надлісництва. Про те, для кого організовувалося полювання, ніхто не знав, тому здивування надлісничого, коли він побачив самого президента, не мало меж.

Після сніданку президент вузькоколійкою виїхав вдень подивитися на місце полювання, щоб ознайомитися з умовами відстрілу. На краю поляни «Волоска» було влаштовано спеціальну мисливську вежу, біля якої для приманки виставлено труп коня. Вибір місця був вдалим - вже на третій день прийшли два ведмеді. Вони наїлися досхочу, з'ївши під час нічних відвідин майже півконя. Цікавим було те, що вони ніколи не їли разом - півночі їв один, а півночі - інший. Однак умови відстрілу виявилися несприятливими, оскільки ночі були дуже темними. Було прийнято рішення дочекатися «повного місяця». За цей час один ведмідь заліг ситий у барлогу, а інший все ще приходив - доїдати.

У визначений день, після обіду, президент знову виїхав на місце полювання. Першим же пострілом він смертельно поранив ведмедя. Але, зважаючи на небезпеку, пошуки раненого звіра вночі не проводилися. Тільки вранці наступного дня лісничий телефоном із гаївки відрапортував, що ведмідь, поцілений президентом, лежить недалеко від місця пострілу.

Розваги аристократів

Мізунські рівери, якими на початку XX століття завідував Антін Яворський, були одними з найбільших у Австрії і користувалися великою популярністю серед мисливської еліти. Зокрема, упродовж 12 років у цю місцевість постійно приїжджали князі Леопольд Сальватор і Август Сасько-Коборшевський-Гутайський зі своїми свитами.

У 1906 році архикнязь Сальватор прибув у Мізунь разом з товариством, до якого входили князь А. Сасько-Коборшевський, барон А. Гіесл фон Гіслінген, комендант Тереазуанської воєнної академії Вінер-Неустадт, барон О. Надхерний, полковник Ейслего та інші поважні гості. Полювання розпочалося 24 вересня і тривало без перерви (за винятком неділь) до 6 жовтня. Хоча Карпати вважалися важкою для полювання територією, загалом на площі 50 тис. морґів лісів було добуто 23 оленів (2 - "вісімки", 9 - "десяток", 6 - "дванадцяток" і 2 - "шістнадцятки"). Його цісарська високість Сальватор сам добув сім оленів, з чого був несказанно задоволений та не шкодував слів для похвали. Крім Мізуня, князь Л. Сальватор з товариством пробули ще 8 днів у Сколівському господарстві, де відстріляли ще 9 оленів. Загалом на Галичині це товариство добуло 32 оленів.

Треба сказати, що саме в ті часи почала розроблятися і вдосконалюватися специфічна аристократична мисливська етика. В одному з найбільших тогочасних мисливських товариств з презирством ставилися до мисливців, які проводили полювання лише з метою добування м'яса. Вони вважали, що такі особи недостойні носити звання мисливця.

Олег ПРОЦІВ,
головний спеціаліст
Івано-Франківського обласного управління
лісового та мисливського господарства

До речі

У 2011 році у світ вийшла монографія Володимира Клапчука та Олега Проціва "Лісове та мисливське господарство Галичини", в якій, зокрема, зібрано великий масив інформації про організаційно-теоретичні і нормативно-правові засади організації й управління мисливського і рибальського господарства, економіку мисливства, організаційні й духовні аспекти розвитку громадських мисливських організацій та друковані органи мисливців і рибалок Галичини.

Галицький кореспондент. – 2012. – №3 (334) 19 січ. – С. 6.

http://www.gk-press.if.ua/node/5847